

ПАВЕЛ АМНУЕЛ КОСМИЧЕСКИ ПИАСТРИ

Превод от руски: Любомир Стоилов, 1981

chitanka.info

1.

Полетът до Полюс за мен беше мъчение. Наложих ми се да събера цялата си решителност — до този момент още никога не бях напуснал Земята. Писателският съюз ми предложи да участвам в конференция по междузвездна връзка и да подготвя книгата „Фантастика и реалност в космоса“. Не можех да откажа и ми се наложи да полетя.

„Новатор“ напомняше по-скоро океански лайнер, а не междупланетен кораб: просторни каюти и холове, библиотека, басейн... Единствената истинска неприятност, за която се мъчех да не мисля предварително, беше прехвърлянето ми на астероида с орбитална лодка. Когато лодката се отдалечи от „Новатор“ и планетолетът изчезна между звездите, а страхът ми започна да отминава, внезапно нещо блесна ослепително върху повърхността на Полюс. Не придадох на това никакво значение, защото знаех, че учените на астероида провеждат най-различни експерименти. Едва по-късно разбрах, че е станала авария: в пристанището натрапливо припламваха транспаранти с надпис: „Внимание! Пълно разгерметизиране!“ Наложих се да намъкна скафандъра. Площадът беше напълно пуст — нито хора, нито роботи. Домъкнах се до хотела, записах се, че съм пристигнал при портиера-автомат и се спуснах с асансьора на своя етаж. Тук имаше въздух и бяха запалени съвсем други надписи. „Поставете скафандъра си в нишата“, „Вашата стая е вдясно“, „Приятна почивка!“ Разпределих по шкафчетата скромния си багаж и като се облякох по домашному, сякаш изхвърлих от паметта си пътуването от Земята, което беше продължило осем денонощия, и включих Информа.

Веднага засия съобщение, отправено до всички, намиращи се на Полюс: „В 11.46 по време на пробен сеанс за връзка в резултат на претоварване експлодираха енергоблоковете. Повредена е частично лазерната система «Конус». Разкъсана е ципата за защита на атмосферата. Стоков е ранен.“

Потърсих върху пулта на Информа списъка на индексите. Набрах справочната. Оказа се, че Стоков има повърхностни изгаряния от втора степен и травма на черепа. В момента го оперираха. Сега ръководител беше Анатоли Евгениевич Комаров. Неговият информ-индекс бе 67, но този номер не отговаряше. Бях разчитал много на един разговор с ръководителя на базата Сергей Стоков. През петте години на нашето задочно познанство и преписка се бяха натрупали много въпроси, за които бихме могли да си поговорим. Но на Стоков сега не му беше до разговори...

Звънна късо повикване и аз трепнах от изненада: съвсем не бях очаквал, че ще си спомнят за мен при този хаос.

Жената, която се появи на екрана на стереовизора, беше млада — на около двадесет и пет години — и симпатично некрасива. Продълговато лице, почти недоловимо разногледство, твърде голяма уста и ярка, тутакси разполагаща усмивка.

— Добре дошъл, Леонид Афанасиевич — каза тя. — Аз съм Ингрид Босарт, астрофизик. Долетях както вас за конференцията. Ако не сте уморен, качете се при мене. Ще хапнем и ще поговорим. Засега ние с вас сме единствените незаети хора на астероида.

— Как да ви намеря?

— Тринадесетият етаж, стая 1307. Чакам ви.

Преоблякох се и се изкачих до нейния етаж по тясната и вита стълба. Вървах бавно. Още не бях свикнал с намалената два пъти в сравнение със земната сила на притегляне. Вървейки машинално, почуквах с края на пръстите си по стената. Металът звънеше глухо, сякаш зад стената продължаваше монолитна дебелина. Всъщност Полюс беше кух като празен орех. Огромен орех с петнадесеткилометров диаметър. Изкуственият астероид беше обвит в изключително тънка сферична ципа, надута с въздух. Тя предпазваше атмосферата от разпръскване, беше недоловима, невидима и се възстановяваше мигновено при разкъсване. Поради това лодките и дори рейсовите планетолети кацаха и излитаха на малка тяга без никакъв риск. Но взривът на енергетичните блокове, естествено, беше прекалено силен удар, ципата се беше разкъсала на твърде голям участък и Полюс се беше лишил от атмосфера.

Ингрид Босарт се оказа с две глави по-ниска от мене, слабичка и крехка. Масата беше сложена за трима. Погледнах въпросително

домакинята.

— Трябваше да дойде Жан, с когото сме стари приятели — каза тя. — Но той току-що ми се обади, че бил зает с „Конуса“. Следобеда и на мен ще ми се наложи да ви изоставя. В седемнадесет е заседанието на комисията.

— Каква комисия?

— За разследване причините за аварията.

— Вие също ли...?

— В комисията бяха включени всички, които се бяха оказали на Полюс. Преди вас пристигнаха четирима. Комаров от Съвета за координация вероятно го познавате. Освен него Жан Скюдери, футуролог. Ли Сяо, кибернетик, и аз.

— Без да броим екипажа на Полюс — добавих аз.

— Какво говорите, Леонид Афанасиевич? — изненада се Ингрид. — Хора от плът и кръв, както се казва, на Полюс сега са само седем, включително с вас.

— А къде са останалите?

— Строителите и монтажниците си отлетяха преди една седмица. Сменният научен екипаж пътува за насам и ще пристигне след пет дни. Намираме се в паузата между две смени. След заседанието на комисията — каза Ингрид — с удоволствие ще си поговорим с вас. Всеки е преминал през увлечението по фантастиката. Спомням си, че любим автор ми беше дълго време Поленов.

Дочу се звън на повикване и Ингрид решително остави настрана чашата си със сок. Стана ясно, че е време да тръгва. Накъде да тръгна аз? Искаше ми се да поразгледам Полюс след аварията и повиках пневмовагонът.

2.

Докато пътувах към обзорната кула, си мислех какво ли всъщност бих могъл да правя тук? Сега никой няма да се захване да обсъжда проблемите на футурологията и контактите с извънземните цивилизации. Стоков е в безсъзнание. Пътническият лайнер ще пристигне едва след пет дни.

Стоях, притиснал чело към студеното стъкло, и гледах стърчащия зад близкия хоризонт конус на лазерната инсталация. Струваше ми се, че вече съм виждал някога всичко това. Изпитвах обичайното усещане за съпричастност в това, към което определено преди това не съм имал никакво отношение. Когато това усещане ме споходи за първи път, аз се изненадах от него и едва по-късно разбрах каква е работата. Проявяваше се фантастиката, която се беше превърнала в мое второ аз. Много инженерни решения са дошли в живота от фантастиката и може да се каже, че те са напоени с нейните идеи. На мене ми харесваше да сравнявам всичко, което виждах, с онова, което някога съм чел или бих могъл да измисля сам. Ето например „Конус“ — идеята за междузвездна връзка се появи във фантастиката едновременно с изобретяването на лазера. А идеята да се сложи един астероид в напълнено с въздух прозрачно кълбо? И тя датира отпреди повече от столетие. Така че, другари учени, четете фантастика, която буди мисълта.

Още в училище се заинтересувах от научното прогнозиране. Постъпих в института по футурология, но още в трети курс разбрах, че това не е за мене. Да кажа своя дума в тази област не можех, а да повтарям чужди идеи не ми се искаше. Винаги съм обичал фантастиката, но никога не съм мислил, че сам мога да пиша фантастика. Докато не се запознах с Поленов. Той ме раздразни. Във фантастиката за мене се преплете всичко: желанието да конструирам бъдещето, без да се стеснявам от рамките на която и да е наука, и стремежът да пиша.

Първата ми книжка мина мъчно. „Сега не може да се работи така — ми казваха тогава. — Така се е пишело преди сто и петдесет години, когато фантастиката се е смятала за второсортна литература. Но сега...“ Въпреки всичко се добрах до пробен тираж — за филмотеките.

Книгата бе спасена от нещо, на което обикновено не се обръща внимание. Това нещо бяха фантастичните идеи. Бях забелязал, че за три века от съществуването на научната фантастика процентът на осъществените идеи значително надминаваше процента на случайните съвпадения. Беше ясно, че съществува някакъв метод, от който истинските фантасти се ползват интуитивно. И аз реших да го открия. Съставих картотеката „Фантастиката за три века“, в която влязоха над двеста хиляди идеи.

На мене ми се струва, че този метод е пригоден не само за литературата, но и в науката. Всъщност това е нов метод за прогнозиране. Тогава написах книгата „Фантастиката в науката“. Тиражът ѝ беше приличен, поръчките доста, но професионалистите посрещнаха моя труд с мълчание. Литераторите са въобще противници на всички и на всякакви методи. А учените смятаха под достойнството си да се учат на нещо от дилетант. Вярно е, че получих много читателски писма. Предимно с негодувания. Приятелите ми дори ме кръстиха световен шампион по писмовни спорове.

Със Стоков, ръководителя на Полюс, също се сблъскахме в задочен спор. Разменяхме си писма дълго време, но ето че когато се появи възможност да поспорим в личен разговор, се случи аварията. Някак си е глупаво всичко това. И странно...

Пневмовагончето (идеята за него е принадлежала още на Жул Верн) ме отнесе обратно в хотела, когато часовникът показваше седем. Комисията за разследване на аварията беше завършила вероятно своето заседание, на което не ме поканиха, и аз се насочих към кафене „Полет“.

И наистина цялото население на Полюс освен Стоков и инженер Оуен, изпълняващ сега задълженията на лекар, беше се настанило да вечеря.

Когато влязох, всички привършваха с десерта. Ингрид ме представи и с усмивка започна да ме наблюдава как наваксам пропуснатото. Беше трудно да се долови смисълът на разговора:

спорът се водеше отдавна, беше започнал без мене и дори може би не днес.

— Леонид Афанасиевич — неочаквано се обърна към мен Скъдери, — вероятно фантастиката вече е описвала сходна ситуация? Имам предвид аварии на астероиди.

— Разбира се — казах аз. — Съществува голяма група от идеи...

— И вие смятате, че този литературен арсенал може да помогне в научната работа? Чел съм вашата „Фантастиката в науката“. Увлекателна е, но не е убедителна.

— За съжаление сега нямам със себе си картотека, иначе смятам, че бих могъл да открия достатъчно близък аналог на днешната авария. И дори е възможно да мога да ви подсказва правилното решение.

— Сериозно ли? — попита Жан с открита ирония. — Какво пък, приятели, дали да не се обзаложим, както това е било прието някога? Спомняте ли си героите на пиратските романи? Залагам двеста пиастра, че вие, Леонид Афанасиевич, няма да можете да се ориентирате в аварията с „Конус“ чрез вашите фантастични методи.

Почувствувах, че се изчервявам. Това беше пряко предизвикателство и беше просто невъзможно да се отстъпи. Но и да го приема не би трябвало. Всичко е прекалено сериозно и сложно, а аз нямам със себе си нито картотека, нито даже материали по методика.

— Приемам облога — казах аз неочаквано за самия себе си и протегнах на Жан ръката си през масата.

3.

През първата моя нощ на астероида спях лошо. Проявяваше се нервното напрежение по време на полета, внезапната авария, но главното, този глупав облог.

Сутринта срещнах Скюдери в залата на операторите. Тук беше съсредоточено управлението на всички инструменти в обсерваторията на Полус: големият оптически телескоп с двадесетметрово огледало, малък рефлектор, работещ в инфрачервения диапазон, антената на микровълновия локатор и рентгеновите детектори.

Бях дошъл тук да поразмишлявам в самота, бидейки уверен, че след аварията на никого не му е до астрономия. Скюдери седеше пред пулта и ми се наложи да се приближа до него.

— Аварията си е авария — каза Жан, — а планът си е план. Трябва да се поогледа какво става тук.

Замълчахме. За да прекъсна дългата пауза, зададох му първия хрумнал ми в главата въпрос:

— Какъв доклад се готвехте да прочетете на конференцията?

— За динамиката в развитието на интелекта. Проблемът за гениалността и футурологията. Вие знаете ли, че на Земята вече няма повече гении?

Усмяхнах се. Изострянето на проблема съвсем не е лош ораторски похват.

— Напразно се смеете! През всички времена над хората със среден интелектуален уровень са се издигали върховете на гениите. Върхове-самотници с колосална височина. Когато обработихме архивните данни за два века, че оказа, че височината на върховете на гениалността се е намалила. А резултатът е следният: човечеството е престанало да еволюира като разумен вид. Какво казва по този повод фантастиката, Леонид Афанасиевич?

Премълчах. Въпросът на Жан беше чисто риторичен, той дори не чакаше отговор и си мърмореше нещо с попритворени клепачи. Или променяше програмата за наблюденията, или диктуваше нещо в

дневника. Обърнах се към зрителния пулт — опитните наблюдатели не го ползват и предпочитат прекия контакт с машината. Но за дилетанти като мене той беше добре дошъл. Включих подсветката и веднага се очертаха ясно цифрите на координатите и параметрите на изследваните обекти. Необикновеното се хвърля в очите ми веднага. Във всички индекси освен в координатните имаше нули. С други думи, всички уреди се виждаха в някакви участъци на небето, в които нямаше абсолютно нищо освен първичния световен шум, който всяка прилична машина сама игнорира. Според мен е много трудно да избереш участъци от небето, в които мощните телескопи да нямат какво да наблюдават. На сътрудниците на Полюс това се беше удадо блестящо. Не беше ясно само защо те са направили това? И тогава ми се наби в очите друга странност. Всички телескопи наблюдаваха една и съща точка — върху пултовете на всичките четири системи стояха еднакви координати с точност до всички възможни знаци. Първоначално това ме успокои — все пак е по-лесно да откриеш една такава област, отколкото цели четири. Но от друга страна, ако в тази посока няма абсолютно нищо, то защо подобен район трябва да се изследва с такава прецизност?

Колко време вече продължава това наблюдение? Пуснах обратно тайм-индексът и се оказа, че целта е била определена вчера в 11.45. Цифрата ми беше позната. Именно по това време е започнало пробното предаване, което беше завършило с взрива!

Интересно е накъде е било насочено това предаване. И ако координатите съвпадат...

— Бих искал да зная — замислено промърмори Жан. — Т.е. исках да кажа, Леонид Афанасиевич, че това са чудесни телескопи.

— Аз пък бих отбелязал друго тяхно качество — тяхната загадъчност. Те изучават празното пространство.

— А вие сте забелязали това?

— И забелязах също така, че се наблюдава само една и съща област, а наблюденията са започнали едновременно с вчерашното предаване. Вероятно и предаването е било насочено в тази посока?

— Така е. Към съзвездието Дракон.

— Защо?

— Такава е щатната програма. — Скюдери вдигна рамене. Велика работа е щатната програма! Така трябва и толкова.

Стана ясно, че няма да мога да постигна нищо повече. Няма как, поведението на Жан трябва да призная, че беше логично: в космоса пиастрите не се търкалят свободно. Той сигурно също си задава същия въпрос като мене: ако според щатната програма и да следва да се наблюдава областта, към която се изпраща сигнал, то защо това трябва да се прави синхронно още от началото на предаването? Дори ускорената чрез генераторите на Кедрин светлина не може да се носи по-бързо от десет милиона километра в секунда. Отговор при междузвездните разстояния може да бъде получен не по-рано, а само след няколко дни. Що се отнася до междупланетните разстояния...

— И така, какво говори фантастиката за изчезването на гениите? — запита Скюдери, когато ние излязохме от лабораторията и се запътихме към „Конус“. Без да дочака отговора ми, той заговори в скороговорка:

— И не става дума само за това, че гениите просто са изчезнали. Раждането на гений е въпрос на случайност. А съществуват събития, които не са случайни. Слушате ли ме? Днес много науки преживяват криза. Можете ли да се сетите за някое голямо откритие във физиката през последния половин век?

— Единната теория на полето — казах аз. — А освен това и откриването на метасилните взаимодействия.

— Не е това. — Скюдери, който стремително вървеше пред мене, дори се закова на място и аз по инерция се блъснах в него. — Как беше създадена единната теория? Постепенно! Шестов само довърши нещата. Това стана преди половин век. А метасилните взаимодействия бяха открити още много преди това. Така ли е? Уверявам ви, Леонид Афанасиевич, че през последните години откритията чувствително намаляха. И е така във всички науки. В природата има маса неясни неща, но тези неясни неща не се поддават на никакви усилия. Необходими са гении. Гении! А такива няма. Казват, че ако едно откритие е назряло, то непременно става. Във всяка наука сега са назрели десетки открития. А къде са самите открития?

Той отново се втурна по коридора и мигом изчезна, а аз, решавайки да се заема с моите си работи, тръгнах към асансьорите. Помислих малко и тръгнах към лабораторията за съобщения. На първо място ме интересуваха новините по световния Информ: по-точно какво се говори на Земята за Полюс. На второ място приемането и

предаването на Земята на специалните данни. Не бях слушал само две денонощия новини и общо взето, в целия свят не беше се случило нищо съществено. На Марс е прибрана зимната реколта от лерея, на Венера е завършило изстудяването на скалните ниши в Кресида. Родил се е десетхилядният туземен жител на Япет. На Полюс е станала авария с лазерната система „Конус“, причините се изясняват. За отменянето на конференцията също имаше само две думи. В потока от съобщения подобна информация просто потъваше.

От кой момент би трябвало да прегледам сеансите на връзка между Полюс и Земята? От момента на аварията? По-късно? Реших да започна от тази сутрин и да вървя назад във времето.

В сутрешния сеанс имаше само три съобщения. Специалният отчет на комисията и две лични съобщения. Личните послания бяха запечатани с код, а официалното съобщение съдържаше само онова, което вече знаех. Вчерашният дневен сеанс се беше състоял веднага след аварията и съдържаше само къса информация за взрива. Отговорите на Земята не бяха по-информативни. Само едно съобщение привлече вниманието ми: по време на боледуването на Стоков за ръководител на Полюс се назначаваше неговият заместник инженерът и лекарят Ричард Оуен.

Престанах да разбирам каквото и да е. А къде е нареждането за организиране на комисията? Едва ли то може да се търси под означението „лично“. Какво излиза от това? Комаров, Ингрид, Жан и Ли Сяо са организирали на Полюс... как се казваше това, преврат? Та Оуен съвсем не се чувствава като ръководител!

Неизключеният комутатор продължаваше да размотава обратно серпантините на съобщенията. И съвсем неочаквано се разнесе: „Земята до Полюс. Нареждане. Изпраща — Комитетът по координиране. Номер... Дата... За разследване причините на една възможна авария в енергетичните блокове се създава комисия в състав: Комаров Анатоли Евгениевич (председател), Босарт Ингрид, Скюдери Жан, Ли Сяо, Стоков Сергей Станиславович, Оуен Ричард...“

Чукнах с длан върху клавиша за дублиране и отпечатаното разпореждане изскочи от телетайпа. Препрочетох го и очите ми ме убедиха в това, което не бях повярвал само чувайки го. Комисията наистина е била назначена и никакъв преврат на Полюс не е ставал. Но датата на бланката беше шести февруари. А взривът беше станал вчера

— на четиринадесети. Никой от членовете на комисията, освен Стоков и Оуен, по това време още не е бил на Полюс!

4.

И отново се събрахме около масата. Този път всички освен Ингрид. Стоков спеше и се готвеха да го разбудят едва утре около обяд.

Оказа се, че Оуен е слаб и висок, с огромни длани и някак си неравно, небрежно издялано лице. Той започна да ме изучава открито, сякаш преценявайки какво би могло да се очаква от мене. Какво от това? Аз вече си бях направил някои определени изводи. Като бях прекарал няколко уморителни часа в библиотеката, прочетох и съпоставих известни материали и бях сигурен, че и да не съм разгадал още тайната, то вървя по верен път. Сега ме интересуваха подробностите от изследванията на Ли Сяо през последните две години.

— Кажете ми, Ли — помолих го аз, — не се ли занимавате повече с екология на вселената?

Ли Сяо остави внимателно лъжицата си върху масата, сякаш тя беше от стъкло, и ме погледна в очите. Комаров, като отхвърли бялата вълна на косите си към лявото си рамо, се изненада:

— Познавате ли публикациите на Ли Сяо, Леонид Афанасиевич?

— Разбира се — казах убедено аз. — Та има ли човек да не ги знае?

През деня бях успял да издиря всички публикации не само на Ли Сяо, но на Скюдери, Ингрид и дори на Комаров. Както успях да разбера, през целия си живот Ли Сяо се беше занимавал с твърде рутинна работа — с моделиране на нещатните ситуации при звездолетите. Но преди три години той неочаквано престанал да публикува във „Вестник по звездоплаване“ експрес-съобщения по ситуационно прогнозиране, и за половин година написал две статии за „Еколог“. Две странни статии.

В тях ставаше дума за екологията на вселената.

Хората се бяха научили да ускоряват светлината, построиха на Реста Полигонът за изследване на световните постоянни и това представляваше първото нахлуване в екологията на вселената.

Навлизайки за първи път в неизвестна област, човекът плахо се оглеждаше на всички страни. Убедил се, че не става нищо страшно, той започна да действа по-смело. Какво ще стане, питаше Ли Сяо, когато генераторите на Кедрин, ускоряващи светлината, бъдат поставени не на десетки звездолети, а на хиляди? Какво ще се случи, когато започнат да действуват стотици полигони за изследване на световните постоянни? Количеството неизбежно ще се превърне в ново качество. Унищожаването на горите също на времето е започнало с невинна сеч. Най-опасното е дори за кратко време да повярваш в безопасността.

В първата статия на Ли Сяо се говореше за всичко това. Втората статия ми се струва, че беше по-интересна. Ли Сяо подхождаше към екологията на вселената от позициите на кибернетик-системолог. И се опитваше да отговори на въпроса, дали природните закони образуват единна система, или са съвкупност от много системи? И защо природните закони са именно такива, каквито ние ги познаваме? Защо например светлината се движи със скорост триста хиляди километра в секунда? Ние се научихме да променяме скоростта на светлината, но на въпроса, а защо тя е такава, не можахме да отговорим. И подобни въпроси има много. Защо например всички частици имат маса на покой, а фотонът няма? Защо енергията е пропорционална на масата? Защо частиците притежават заряд?

Цялата история на науката е верига от опити да се отговори на най-различни „защо“. Но ученият, задаващ постоянно въпроси, направо губи дар слово, когато се доближи до главните въпроси, на които без да отговориш, не е възможно да разбереш същността на мирозданието.

Сяо също не отговаря на тези въпроси. Той започва само да доказва, че да им се даде отговор е невъзможно, защото природните закони се оказва, че съвсем не са свързани помежду си. В тях няма вътрешна логика.

Реших, че Сяо ще се върне към този интересен проблем в някоя следваща статия. Но следваща статия въобще нямаше. Раздразвайки читателските нерви и издигнал неочаквания лозунг, че няма нищо скроено по-нелепо от природните закони, Ли Сяо отпуска ръце и се връща към ситуационното моделиране.

А сега ме гледаше с такова удивление, сякаш човек, запознат с неговите екологични публикации, е само по себе си нещо като изчезващ вид.

— Като фантаст всичко това разбирам, че би могло да ви заинтересува — отрони той.

— Не сте ли правили повече публикации на тази тема?

— Готвех се да разкажа за някои резултати на самата конференция.

Разбира се, както и Жан, Ли Сяо беше скътал най-интересното за десерт, досещайки се, че десерт въобще няма да има. Интересно е какво ли са скътали Комаров и Ингрид? И въобще какво общо има между всички тези хора? С какво те се занимават в своята комисия? Би трябвало да се предполага, че не с разследване на аварията, за която са знаели предварително!

5.

На Полюс цари фантастична тишина.

Най-сетне заспах дълбоко и без сънища, но тогава защо пък изведнаж подскочих върху леглото разбуден посред нощ? Нещо се беше напъхало сред мислите ми, някаква идея, за която ми беше невъзможно да си спомня. В глухата тишина на нощта сякаш се бяха разтворили всички ориентири на моята памет.

Станах, защото ми беше необходимо да прогоня непременно тази абстрактна и безжизнена тишина. Силно затропах с крака, защраках с копчето на утилизаторната инсталация, но звуците, произвеждани от мен, като че ли кондензираха тишината още повече. Единственото, което би могло да отпъди тази натраплива идея, беше звукът на човешки глас. Упътих се към медицинската секция, защото разсъдих, че ако има някой буден сега на Полюс, то това е дежурният. В стаята на дежурния ме посрещна Ингрид. Докато шетах в преддверието, миейки се и опъвайки стерилната ципа, тя успя да приготви кафе.

Просто е поразяващо как чашка кафе през нощта заставя хората да стават откровени. Ингрид ми разказа как преди няколко години тя е ходила с момчетата от алпинисткия клуб на Върха на Победата. И паднала в една пропаст. Намерили я бързо, откопали я от снега, зашили скъсаните сухожилия и залепили счупените кости, но се наложило да лежи четири месеца, без да мърда.

Тъгувайки върху болничното легло, не знаейки още дали ще може да се изправи на крака, Ингрид започнала да се занимава с неутронните звезди. По-рано, в университета тя се била специализирала по квазарите. А защо сега по неутронните звезди? Защото тогава те се стрували на Ингрид също така физически непълноценни като самата нея. Звездни угарки, на които нищо не е останало в живота... Както и на нея.

Слушах я и си мислех за съвсем други неща. Знаех си, че изгубената мисъл ще се появи отново и само чака някакъв тласък. И наистина успях да дочакам появата ѝ. Ако имах със себе си картотека,

отдавна вече щях да съм се досетил за всичко. Разбира се, такова нещо имаше във фантастиката! Именно във връзка с неутронните звезди. Разказът беше публикуван преди четиридесет години. Хубав разказ, развълнуван, от душа. И беше забравен, както повечето такива разкази. Отличен по замисъл, той беше излязъл изпод ръката на дилетант. Авторът му беше нелош астрофизик, но неспособен литератор.

— Извинете ме, Ингрид — казах аз. — Сетих се за нещо...

— Из областта на фантастиката?

— Да... За един стар разказ. Идеята му е свързана с неутронните звезди. Тя би трябвало да ви е позната. Относно неутронната звезда като възможен носител на разум. Слънце, свито до размерите на малко градче. Чутовното налягане заставя неутроните да се слепват един с друг. Появяват се дълги устойчиви вериги — нещо като своеобразни молекули. Неорганичен живот. Въобще е неясно каква форма на живот е това. Но безспорно е живот. Цялата звезда внезапно се превръща в единен мозък. Оказва се, че в нейното свръхпроводящо и свръхтекущо тяло неутронните молекули са свързани чрез вериги от сигнали. Огромен мозък в черепна кутия с диаметър двадесет километра. Мозък, за който нашата Земя е нищо, празно пространство, през което можеш да прелетиш, без дори да го забележиш... И в един прекрасен ден тази звезда осъзнава себе си и започва да бъде... Тя се чувства отвратително самотна. В разказа този разум... се самоубива.

— Кой го е написал? — поинтересува се Ингрид.

— Николай Горбачов. Нарича се „Далечните поля“.

— Горбачов — изненадано каза Ингрид. — Та това е...

— Да, има такъв астрофизик.

— Та той е мой учител. Дори и не съм подозирала, че е писал фантастика.

— На млади години. Та оттогава са изминали четиридесет години.

Моята хипотеза започна да придобива очертания, подобно на изплаващ от мъглата остров. По-бързо да се прибирам, за да мога още веднъж да обмисля всичко!

Тръгвайки, хвърлих поглед върху панела с индикациите за наблюдаването на биосистемите. Шест очички трептяха със зелена светлина. През тази нощ на Полюс никой не спеше. Освен Стоков, разбира се.

6.

В лабораторията не беше се променило нищо. Всички телескопи с предишното упорство изучаваха нищото. Едва сега се досетих какво търсят те всъщност. Оставаше само да намеря доказателства.

Намерих в паметта на компютъра списъка на неутронните звезди, отстоящи на разстояние до десет светлинни години от Слънцето, и го извиках върху екрана на дисплея. Списъкът се оказа кратичък — само осем звезди, и то открити случайно от прелитащи в близост до тях експедиции.

Една от неутронните звезди в съзвездието Дракон беше онзи обект, който така интересуваше членовете на уважаемата комисия. Към тази звезда беше заминал импулсът, след който „Конус“ се беше превърнал в купчина метал, а Полюс се беше лишил от въздушната си обвивка. И експериментът беше направен със знанието на Съвета за координация. Откриването на конференцията беше насрочено нарочно за неговото завършване. Потърсих по пулта на селектора и открих, че цялата комисия беше в пълен състав. Сякаш не бяха се разпръсквали след закуска.

Изглежда, че бях прекъснал на половин дума изказването на Комаров — беше замръзнал с вдигната ръка, бялата му грива беше паднала над очите и той отхвърли косите си с нетърпелив жест.

— Извинете ме — казах аз. — Заседавате ли?

— Не — отвърна Комаров. — Просто страдаме от безсъние. Както и вие. Какво ви мъчи? Някаква фантастична хипотеза?

— Вече не е хипотеза. Сега вече знам точно нещата.

Те размениха погледи. Кратка размяна на погледи, от която дори Оуен не остана настрана. И усмивки. Те така и не ме приемаха сериозно.

— Мисля си — започнах аз, — че всичко е тръгнало от работата на Скюдери. Статистиката за гениите. Ако Жан е прав, то еволюцията на човечеството се задържа. Защо? Някои неща могат да бъдат разбрани, ако се прочетат статиите на Ли Сяо. Изучавайки природата,

хората са отхвърляли много въпроси като ненаучни. Смятало се е за безсмислено да се задава въпросът: защо ускорението е пропорционално на силата? Защо енергията се съхранява? Оказва се, че науката не може да се развива повече, без да се отговори на всички тези еретични „защо“. А отговори няма... Припомнете си втората публикация на Ли Сяо върху екологията на вселената. Той така и не успява да намери единна система в природните закони... Защо? Сами виждате, че това е вече втори слой на „защо“, който не е бил разкопан докрай в статиите на Ли Сяо. Но аз си мисля, че Сяо все пак е довел работата до завършек. Но не е публикувал нищо. Той е доложил само за резултатите на Съвета. Така ли?

В края на краищата имах право да задам един пряк въпрос. Нека Сяо ми отговори и аз тогава ще продължа своя разказ.

— Така е — усмихна се Сяо.

— Започнали сте да мислите заедно... Не бих искал да се заемам с възстановяване на логиката на идеята, та аз стигнах до нея с методите на фантастиката, пропускайки етапите, които вероятно са отнели една или две години...

— Година и половина — вметна Ли Сяо.

— А изводът е бил следният. В природните закони няма единство, защото те са изкуствени. Отдавна, много преди възникването на човешкия род, законите на мирозданието са били други, по-стройни. Всички природни закони са били обединени от системата, възникнала в момента на Големия взрив на вселената, преди десет милиарда години. Но по някое време във вселената за първи път се е появил живот... Разум... След това пак... И както ние сега, древните цивилизации започнали да изменят природните закони. Но ние сме едва на прага, а те са успели много неща. При това всеки разум е действувал в съгласие със собствените си интереси. На един му било необходимо да ускори светлината с оглед на междузвездните полети. Друг поискал да промени законите на гравитацията. Трети се заел с преустройство на квантовите закони — била му е необходима енергия. И светът се е изменял. Както ние сме оправдавали някога унищожаването на горите, така и те, много по-могъщи, са оправдавали онзи хаос, дошъл на смяна на първичния порядък. На парливите „защо“ за масата на електрона и скоростта на светлината тогава е било лесно да се отговори, но по-късно тези въпроси наистина загубили

всякакъв смисъл. Каква логика има в хаоса? От хармонията на природните закони произлязло някакво сметище. И така... Ние с вас живеем във времето на екологична криза, която е обхванала цялата вселена. Поради това са изчезнали и гениите — сега вече говорех бавно и с паузи. — Гениите представляват връх в чисто човешкия метод за познание на света. Връх на нашата, на човешката логика. А каква логика има в едно сметище? Ние сме длъжни да разберем как е било преди, когато човечеството, а и самата Земя още не са съществували. Кой би могъл да ни разкаже как е изглеждала вселената още преди да е била обезобразена от намесата на разумните? Само цивилизация, която е видяла всичко това и може би сама е превръщала света в сметище. Как да се открие подобен разум? Отговорът е подсказан от Горбачов. Неутронна звезда, старица с милиардогодишна биография... Ето защо в състава на комисията се е оказала неговата ученичка Босарт.

Замълчах и сякаш за първи път забелязах, че говоря не в празното пространство, а ме слушат хора.

— А вие сте оптимист, Леонид Афанасиевич — каза Комаров. — Може да се каже, че именно в това се изразява психологическата инерция на съвременните фантасти: те всички до един са оптимисти.

— Това лошо ли е?

— Това е чудесно! Оптимизмът обаче ви е попречил да се ориентирате правилно в проблема.

— Елате при нас — предложи Комаров. — Що за разговор е това, сякаш се разговаряме през прозореца.

И аз отидох при тях. По пътя преобръщах разсъжденията си от всички страни — всичко беше непохватно. Какво общо има тук прословутият оптимизъм на фантастите? И какъв оптимизъм е това — някой е струпал из вселената сметища, а ние живеем сред тях и освен това трябва и да ги разчистваме. Опитайте се да се ориентирате в логиката на купчината боклук! Някои неща, разбира се, ще схванете — ето останки от реактор, а ето и празна консервна кутия от сардини, а тук има почти цял стереоапарат. Но без да сте видели никога повреден реактор, ще решите, че той трябва да е именно такъв, какъвто го виждате за първи път. Вие сте твърдо убедени в прословутата логика на природата-конструктор, уверени сте, че всичко е било точно така още от момента на Големия взрив и само поради своята тъпота не

разбирате всички причини и следствия. Разумът е нещо могъщо и след време сигурно ще се ориентираме! Няма да се ориентирате. Та вие дори не подозирате, че някой, на който бъдещето му е безразлично, някога още преди вашето раждане е разрушавал логиката на мирозданието и е приспособявал хармонията на природните закони за своите много важни, но все пак съвсем лични цели...

Вмъкнах се в медицинската секция, може да се каже, натъпкан до пръсване със злоба към онези, които са ни оставили една осакатена и дори красива в своето осакатяване вселена. Та ние и не познавахме друга.

— Сядайте — предложи величествено Комаров — и предайте на Жан изгубените от вас сто пиастра.

— Ако съм загубил, то защо сто, а не двеста?

— Защото сте загубили само наполовина. Относно екологичната криза в нашата област на вселената сте свършено прав. Но в останалото сте излишно оптимистичен. Според вас ние търсим контакт, за да разпитаме тази електронна старица какво всъщност е видяла при изгрева, така да се каже, по време на своята мъглива младост? Подобно любопитство би било нещо забележително... Но нещата са сериозни. Хората съвсем не стават по-глупави. Потенциални гении сега се раждат не по-рядко, отколкото са се раждали винаги. Но въпреки това наистина няма гениални открития. Работата е в това, че ние наистина сме достигнали тавана на мисленето от нашия тип. Поради това проклето сметище от закони ние никога няма да разберем нищичко повече в нашия свят. Не поради нашата тъпост, а защото е необходим друг тип мислене. Законите на вселената са лишени от връзка. Има явления, край които ние, хората, винаги сме минавали, без да ги забележим, защото тези явления се намират извън нашата логика. А някъде си друг разум, възникнал в принципно други условия, опознава света по свой начин и знае онова, което по принцип не можем да знаем. Но той дори и не подозира съществуването на неща, които за нас са абсолютно елементарни и учим на тях децата още в първоначалните класове. Природата е познаваема, но за да се опознае, не е достатъчен само един някакъв си разум. Необходимо е обединяване. За ориентирането в това позапуснато мироздание е необходимо обединяване на цивилизациите, различаващи се една от друга буквално по всичко. Или всички цивилизации, достигнали всяка

своя таван, ще слезат усилията си в опознаването на света, или... застой. Деградиране. И... това е всичко. Контактът, Леонид Афанасиевич, не е въпрос на любознателност, а средство за спасяване на разума. Контактът е необходимост, но само на определено ниво от развитието на разума. Всички разговори за контакт между разуми, които не са достигнали тавана си, е празна работа и фантастика. Паяците на Антарес, красавиците от Вега, юначните момчета от Алтаир не са интересни за нас, дори и да съществуват. Ние не сме прахосвали и няма да прахосваме енергия, за да се свържем с тях. Една мислеща звезда е нонсенс. Разумът се развива като съобщество, а не като единен организъм. За развитието са необходими конфликти, в това число и социални. Една звезда, колкото и сложно да е организирана, никога няма да може да осъзнае себе си и така ще си остане само смес от сложни клетки.

— Почакайте — казах аз, бидейки сигурен, че най-сетне съм хванал Комаров в противоречие. — Та вие сте се обърнали с някакво послание към неутронната звезда! И в същото време твърдите, че не може да има разумни неутронни звезди. Така ли да ви разбирам?

— Точно така — потвърди Комаров. — Една неутронна звезда като цяло не може да бъде разумна и значи...

— Значи вие сте се обърнали не към нея, а към тях — казах аз, и Комаров замлъкна на половин дума. Все пак той съвсем не може да свикне с това, че един професионалист-фантаст може да стигне до много неща по-бързо, отколкото професионален учен. Отдавна не бях изпитвал такава яснота в мислите си, отдавна не бях изпитвал толкова остро желание да споря и доказвам. Е, добре. Ще ви кажа всичко, така, препускайки.

— Не към нея, а към тях — повторих аз. — Ако една неутронна звезда не може да бъде мислещ индивид, то тя може да бъде общество от мислещи. Хайде да поразсъждаваме... Когато се потопяваш в недрата на неутронна звезда, условията се променят буквално с всеки сантиметър. Спускайки се на един метър, вие ще попаднете в съвършено друг свят. Значи... Приложим е принципът на многоетажността... Не го ли знаете? Това е от теорията на фантастиката, в която вие не вярвате. И така: в недрата на неутронната звезда съществуват множество цивилизации, и то на всяко ниво. Същество от един от разумните слоеве не може нито да се издигне,

нито да се спусне в друг слой — мигом то ще бъде смазано или пък ще се разпадне. То може да се движи само на своето ниво, по повърхността на своята сфера. Това са двуизмерни цивилизации, вложени една в друга, като матрьошки. Милиарди цивилизации в една звезда! На тях им е трудно да се разберат едни други, а им е необходимо да направят това — иначе следва израждане и гибел. Тези, които обитават горните слоеве на звездата, имат малко енергия, но за тях е достъпен космосът. Вътрешните цивилизации са по-затворени, техните интереси са ограничени, защото почти нищо не знаят за космоса и за вселената. Може би наистина не е минало без трагедии. Възможно е някоя от тези цивилизации да не е пожелала да сътрудничи със съседите си и да е загинала. Разпаднали са се веригите на неутронните молекули... След време те все пак са успели да намерят общ език, защото в противен случай щяха да са загинали всичките. След това са се обединили. И тогава? Появили са се нови проблеми... Своето собствено светче е ясно, но извън него цари ужасяваща огромност и пустота, която всъщност е светът... Звездите? Планетите? Откъде те да знаят какво нещо са звездите? Една обикновена звезда, такава като нашето Слънце, за тях е празно пространство... Какво да се прави? Изходът е само един и той е контактът. Поне опитът за контакт. Всичко във вселената става тогава, когато вече е станало неизбежно...

— Наистина ли измислихте сега всичко това? — запита Ингрид.

За известно време над нас надвисна мълчание. Комаров се взираше в мене и чакаше. В това, че един дилетант може да изпревари специалиста, той не вярваше. Бях длъжен да го убедя и сложа точка на спора. Но как да направя това? За какво трябва да се досетя? Какъв проблем да реша? С какво да помогна?

Проспах закуската. Влизайки в кафенето, бодър и готов да продължа дебатите, там заварих само Оуен, седнал пред чашата си с изстинало мляко.

— Ричард — казах аз, — вие пък как се включихте в този експеримент? Само затова ли, че е било решено да се използва апаратурата на Полус?

— Разбира се... Стоков ми каза преди един месец. Самият той е участвувал в разработката отдавна... Лошо се получи, Леонид Афанасиевич. Наложил се да се надхвърли хиляда пъти щатното

натоварване, иначе там, в района на неутронната звезда, сигналът би бил прекалено слаб. „Конус“ е била изчислявана за приемниците на звездолетите, при които апаратурата отделя специално сигнал в слънчево излъчване. А за да може предаването да бъде забелязано от непосветен, сигналът трябва да бъде по-ярък от Слънцето. Наложил се да се рискува... С разума си разбирам, че това беше необходимо. Контактът е необходим. Всичко това съм го чувал много пъти. Но... Рано проведохме опита ние, избързахме с десетки години. При това, дори без резултат.

— Какъв би могъл да бъде резултатът сега? — казах аз. Това беше последният въпрос, на който не бях успял да отговоря. — За два дни сигналът, дори при тридесеткратно ускорение на светлината по Кедрин, би изминал само една десета част от светлинната година. Той ще се добере до целта едва след три месеца. Ще бъде ли прието предаването? И колко време ще им бъде необходимо, за да разберем неговия смисъл. И колко, за да ни изпратят отговор? Плюс три месеца, а в най-лошия случай четири и половина години за обратен път. Но нали наблюденията се водят още от момента на предаването! Мисля си непрекъснато за това. Досетих се за всичко, а тук запънах.

— Попитайте Комаров... Според мен това е измишльотина на теоретиците: те предполагат, че неутронните цивилизации умеят да обръщат времето обратно!

Така, помислих си аз. Всичко е вярно, бих могъл и сам да се досетя. Та нали във фантастиката има и такава идея! Отдавна, още отпреди осемдесет години. Авторът е Бриксон, а заглавието е „Отвореният прозорец“. По него време и в науката, и в нашия жанр, естествено, беше популярна идеята за черните дупки. Вътре в черната дупка — това беше установено от учените, но фантастите веднага подхванаха идеята — времето и пространството сякаш се объркват. Времето се превръща в пространство, а пространството — във време. Да се разбере беше трудно и докато учените се ориентираха, Бриксон написа своя разказ. Приключенията на земни жители в една черна дупка. Те включват двигателите и в резултат се преместват във времето — във вчера или в утре. Но това, без да мърдат от мястото си — та те не са имали машина на времето! Тогава те тръгват не напред и не назад, а „встрани“ — в триизмерното време това станало лесно. И излетели в друго време, в което я няма пленилата техния звездолет

черна дупка. Излетели не в утре и не във вчера, а някъде в друга вселена. И дори успяват да се върнат на Земята, набирайки кураж, да преминат още веднъж през черната дупка. Ех, колко хубаво би било да бях си спомнил за разказа на Бронксон по-рано. Картотека — ето какво не ми достига на Полюс...

Във вътрешността на неутронната звезда гравитацията е по-слаба, но все пак е достатъчно силна, за да изкриви пространството и времето. И те непременно ще използват този природен закон. Развивайки се, живите същества се стремят да овладеят околната среда. Ние, хората, сме измислили автомобилите, влаковете, самолетите и космопланите за придвижване в нашето плоско и просто пространство. А те? Какво ли са измислили те? Там, в недрата на звездата, всичко е преобърнато — пространството и времето. Придвижването във времето за тях не е проблем. Човек е изобретил преди всичко колелото, а те — вероятно машина на времето... В отговор на нашия сигнал те могат да ни изпратят сигнал от своето минало така, че ние да го получим тук колкото се може по-близо до момента на нашето предаване. В идеалния случай веднага след него. И точно за това се правят и наблюденията.

— Всичко това ми е известно — с досада каза Оуен. — И всичко това ни най-малко не е убедително. Освен това... Става дума за две денонощия след аварията. Къде е отговорът? И колко да чакаме сега? Една година, три, десет?

Станах и отблъснах настрана едва наченатата си закуска. Струва ми се, че за мен се появи шанс да обърна Комаров в своята вяра.

Разбудих Стоков по обяд. Беше слаб, но в пълно съзнание. Когато дойде на себе си, запитал: „Има ли отговор?“ Сякаш и намирайки се в безсъзнание, беше мислил за това.

Научих за събуждането на Стоков по Информа — от сутринта седях в блок-архива и бях изключил средствата за комуникация. В медицинската секция дежуреше Ли Сяо. Той ми се видя на екрана уморен — гледаше с примижали очи и се прозяваше, без да си отваря устата, но така напругаше скулите си при това, че чак на мен ми писнаха ушите.

— Да бяхте си починали, Сяо — предложих му аз. — Мога да ви заместя. И аз имам известен медицински опит.

— Елате — неочаквано се съгласи Ли Сяо.

Не тръгнах веднага. Върнах се в стаята си, преоблякох се и прегледах на докуматора материалите, подбрани в архивата. Чудесен материал, именно онова, което бях търсил.

Когато най-сетне се появих в медицинската секция, Ли Сяо дремеше до леглото на Стоков.

— Как се чувствувате, Сергей Станиславович? — запитах аз.

— Отлично и глупаво... — гласът му беше слаб и вибрираше. — Отлично е, че съм жив, и глупаво, че съм ранен.

— Разказах на Сергей как сте се ориентирали в проблема — каза Ли Сяо. — Да не забравя... помолиха ме да ви предам вашите двеста пиастра.

И той наистина извади нещо от страничния си джоб и го сложи в моята длан. Приблжих го до очите си и се оказа, че това е метален кръг. На лицевата му страна беше издялана стрела с тясно острие и широк край, напомняща ракета, кацнала върху стартовия пламък. Това беше нагръдна значка на член на Съвета за координация. На обратната ѝ страна сред рамка от звездички беше издялана моята фамилия. Погледнах въпросително към Ли Сяо.

— Избраха ви за член по препоръка на Сергей Станиславович — поясни Ли Сяо. — Всъщност да бъдете поканен на Полюс също беше негова идея. Трябва да ви кажа направо, че тя не предизвика особен ентузиазъм. Мнозина смятаха, че по-полезно би било участието на специалист по информатика.

— Това и ваше мнение ли е?

— Вие наистина имате интуиция... — каза уклончиво Ли Сяо. — Е добре, нека да наречем това метод... Но имайте предвид, че вие не сте тук, за да разгадавате ребуси. В тази работа, извинете ме, но вие сам се напъхахте. Основната работа е пред нас.

— Зная — успокоих го аз, пускайки значката в предното джобче на ризата си. — Ако съм разбрал правилно, вие разчитате на два варианта. Първият е да чакате отговор до победен край. Те все някога ще отговорят. Вторият е да се продължи търсенето на партньор. Наистина са възможни такива други видове разум, които са невероятни от гледна точка на здравия разум. Така ли е?

— Горедолу — каза Стоков, като притвори очи. Дори и този кратък разговор го беше уморил. — Да се чака и да се търси...

— Ли, моля ви, поканете всички тук — казах твърдо аз. — Както през нощта. На чашка кафе.

— Извикайте ги, Сяо — каза неочаквано Стоков, без да отваря очи. Ли Сяо излезе.

— Нали не ми се сърдите, Леонид Афанасиевич, че ви набърках в цялата тази работа? — запита Стоков.

— Напротив! Аз дори си мислех, че съм попаднал тук случайно.

— На Полюс няма нито един случайно попаднал човек. Жалко, че опитът не успя... Ако би дошъл отговор...

— Отговор има — казах аз. И разказах всичко.

Чаках и за първи път очакването ми доставяше удоволствие. Когато Ли Сяо каза, че комисията се е събрала вече в пълен състав, аз бях спокоен като Зевс-олимпийец. Поставих пред Комаров един микрофилм и се върнах до леглото на Стоков.

Методът не ме беше подвел и разсъжденията бяха елементарни. Онзи, който там, в неутронната звезда, търси контакт, онзи, който се е научил вече да променя пространството и времето, е направил малка грешка. Поради това сме получили отговора преди четиридесет и три дни. Една твърде слаба серия от рентгенови избухвания беше записана от детекторите на Полюс и погребана в блок-архива, защото преди половин месец тук са работили още само строителите, а се оказва, че научните резултати са били подготвени предварително, както гъби за зимата.

Разбира се, в смисъла на сигнала аз не бях се ориентирал — това си е работа за специалист. Но важното е, че сигналът беше ясен.

И все пак бях се уморил. Как ми се иска да се изтегна върху съседния креват и да заспя. Нещо е прекалено тихо в съседната стая. Никой не излиза оттам и никой не идва да ме поздрави за успеха. Надзърнах: там няма никого. Първоначално се смутих, но след това се сетих: отишли са да проверяват. Е, добре. Проверявайте, съпоставяйте, мислете. Преодолейте бариерата. Аз вече преодолях моята бариера.

Публикувано в списание „Наука и техника“, броеве 36,37,38/1981

г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.